

ՍԳԱՀԱՆԴԵՍ ՄԸ ՄԻԼԱՆՈՒ

ՄԻԽԱԵԼԻԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ՄԵՋ

ՆԵՐՐՈՂԵԱՆ ՀԱՅ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ

(Շար. տես Քաղաքագիտ., 1926, էջ 186)

Ահա, մեր նախնիք, մանաւանդ կրօնքի նահատակները լաւ հասկացան մահուան իսկութիւնն, անոր համար խայտալով գիւմեցին դէպ ի մահ, իրենց պարանոցներն մատուցին զահիճներու սուրբրուն. կիանքի զաղտնիքն և գեղեցկութիւնն ալ աղոր մէջն է, ինչպէս լաւ կը բացատրէ Եղիշէն. Մահ ոչ իմացեալ մահ է, մահ իմացեալ անմահորոյն է. կոյր և սգեալ իւր կոչէ ով որ զրկուած է այս կատարեալ գիւտութենէն:

Այսօր դարձեալ, սիրելի էղբարք, մեզ հարկաւոր է մի ուրիշ բան ևս մտածել մեր հոգեւոր օգտի համար, իբրև ջրիստանեաներ. վասն զի ես կը մտածեմ որ ով լաւ ջրիստոնեայ չէ, լաւ հայ չի կրնար ըլլալ. վասն զի ջրիստոնէութիւնը զաղափարականն աւելի բնազանցական կրօնք մ'է, որ զմարդ կը բարձրացնէ իւր բնական բնութենէն վեր. զմարդ չէ թէ կ'ազնուացնէ, այլ կ'աստուածացնէ. այդ աստուածութեան մէջ ամենայն ինչ առաքինութիւն է, ամենայն ինչ կատարելութիւն է, ամենայն ինչ սրբութիւն է. և մեզ օրինակ ունինք աստուածամարդն Յիսուս Քրիստոս, որ անցաւ բարեբաղբիւղ առ մարդկութիւն. Աշակերտներն մօտէն հետեցան, ուստի Պօղոս Առաքեալն կ'ըսէ. Նմանողք իձն եղբրուք, որպէս և ես Քրիստոսի. Ուստի, սիրելիք, ջրիստոնէութիւն և ազգասիրութիւնն պէտք է մարմնաւորին մեր մէջ, այն ատեն մեր մէջ կը յայտնուին իսկական զաղափարական հայեր, առաքինի ճշմարիտ և աղբար, այսպիսի անձինքներու վրայ եթէ բարձրանայ ազգի և հայրենիքի շէնքը, կը հաւատամ որ հաստատուն հիմերի վրայ շինուած է և տևական կը լինի, քարի վրայ հիմնուած. որ եթէ անձրևներ և հեղեղներ զան զար-

նուին՝ չեն շրջիր, այլ կը փշրուին ալիքները անոր հիմերի վրայ:

Արդ, համոզուինք նաև որ այս աշխարհի հարստութիւնն և մարմնոյ ուրախութիւնն երբ չեն որ զմարդ երջանիկ և բաւարի զ'ընեն, այլ ցաւերու դպրոցի մէջ մարզուած հոգիներն են, որ կ'ուենան զգալուն սիրտ, վեհանձն բնութիւն և ընդունակութիւն վայելելու իսկական և ճշմարիտ ուրախութիւն սրտի և հոգւոյ. հոգեկան հաճոյքին առջև կը տօգունին մարմնոյ հաճոյքներն, որոնց ոճան խաբուսիկ լինելն՝ ամէն ոք անձամբ փորձն առած է:

Բայց ո՞ր փնտռելու է հոգեկան վայելքը: Հոն ուր կը գանուի մաքուր և ուղիղ խղճի վկայութիւնը, որ գեղեցիկ է քան զմարդարիտ և քաղցր քան զհշտուան միայնութեան մէջ լուծած տիեզերական մեղեդին: Եթով կենցաղոյս, հաճապազ զմեզ կ'աչկոծէ. չընկղմելու համար պինդ բռնելու է հաւատքի զեկէն, բաղձալի նաւահանգիստը հասնելու համար, մարդիկ փարոսներ կանգնած են նաւահանգիստներու բերանն. իսկ ջրիստոնէի համար երկնքի կապոյտ կամարի վրայ, յաւիտեանական նաւահանգիստ Երուսիմը՝ կանգնած է Հաւատքը, որի մուտքի մօտ, լուսարձակի պէս կը շողողան բիւրաւոր աստղեր, մեր Նահատակաց հոգիներն, որոնք լուսատու և առաջնորդ պիտի ըլլան մեր բռնելիք ուղիին: Եթ ոք թերահաւատութեամբ պակասի իւր հաւատքէն, մի՞ ոք երկմտութեամբ հոգւոյ անահանգիստը արհամարհելի հաւատարմիք մը համարի. սխալի և դատաւարութեան ճամբու մէջ զնէ գինձն: Հին և նոր բռնաւորներն, որոնք տանջեցին և սպաննեցին մեր նահատակները, անմիտ յիմարներու տեղ դրած ինչ զանոնք, որոնք կարծեցին թէ աշխարհիս երջանկութենէն, վայելքէն զրկելէն յետոյ, հոգիներն ալ եղծանելի և ցեղական բան մը համարելով կը կորուսին, սակայն իմաստունն ու վայելած էր աշխարհիս բոլոր փառքը և երջանկութիւնը, ճշմարտութեան նահա-

տակներուն համար բաժն է. Բայց ոգիք արդարոց ի ձեռին Աստուծոյ են եւ ոչ մեր. ձեռքի նոցա մահ, բուեցան յաշտ անգոստաց թէ մեռան, թայց նոքա լի են անմահութեամբ:

Այսպիսի պէտք է ըլլան մեր մտածութիւններն այսօր, որ ժողոված ենք սոսակմարեկու մեր Նահատակաց յիշատակը: Պատկերացուցէք ձեր մտքի առջև Հայրենիքի սեզանը ողողուած քաջ նահատակներու բոսորային արիւնով, Գիրտերնին աստուածային սիրով բոցավառ գեղեցիկ եւ սրբանուէր պաշտամունք մ'է որ կը կատարենք, Հայրենասիրական պարտականութիւն մ'է որ կը հատուցանենք մեր նշնեցեալներուն: Բայց ի զուրկ'անցնի ամէն ցոյց, եթէ այսպիսի վսեմ պարագաներու մէջ, ամէն մէկերնիս երգման ձևով ուղեբո՛ւ մը չկազմենք, անոնց վրէժն լուծելու, ո՛չ սրով, այլ սիրով. «Հայեցողք ի զօրագոյնիս հաստոց եւ ի կատարիւն թիտոս»։ Նահատակներուն արժանաւոր լինելու համար, հարկ է անոնց արիական ոգին զգենուլ, երկիւղի եւ մարդահաճութեան համար չխուսափել արդարութենէ եւ կեղծաւորիլ կրօնական հաւատալիցայ մէջ. կազմել հաստատուն նկարագիր, խոստովանելու ճշմարտութիւնը, ոչ թէ արտաքին ատենին առջև, այլ եւ ներքին խղճի դատաստանի առջև: Լաւ գիտենք թէ ո՛րքան ծաղկափայլ երիտասարդներ եւ փափկասուն կանայք եւ կուսանք, բարձրարարբառ քարոզեցին: Մենք քրիստոնեայ ենք եւ Գիրտստոսի համար կը մեռնինք. մեր սուրբ մեռոնի նշանը, որ զրոշմուած է մեր ճակատին, ուրացութեան կեղտով պիտի չջնջուի: Ո՛հ սքանչելի դիւցազնութիւն, արժանի քրիստոնէական առաջին դարերուն: Եւ ինկան քաջարար փառաց դաշտի վրայ, եւ զրուեցան գիտնորներ երկնքի թագաւորութեան: Չեռքերնիդ սրտերնուդ վրայ երդուեցէք հաւատարիմ մնալու Ս. Եկեղեցւոյ գծած ճանապարհին. շատերդ որ ինձ կը լսէք,

նահատակներու որդիներ էք կամ եղբայրներ. դուք անարատ վարքով քրիստոնէական լայիկ քաղաքավարութեամբ ցոյց տուէք որ արժանաւոր որդիք էք եւ ժառանգ մարտիրոսներու, հայրենիքի դիւցազուններու. սրբագործեցէք անոնց յիշատակն, քարեպաշտութեան եւ քրիստութեամբ, եւ որքան զարգանաք ուսմամբ՝ մի՛ մոռանաք ձեր գերագոյն նպատակը անձնանուէր զործունէութեամբ օգտակար լինել մեր հայրենիքին: Չարգացուցէք ձեր մէջ հասարակասիրութիւն, ընդհանրութեան օգտակար լինելու փափաքը, փոխանակ հասարկութեան գծում հաշիւներուն, յորմէ կը ծնանին տարածայնութիւնք եւ անմիահաճութիւնք: Չուզոյրի՞նք մ'այս քարեաց, անգուցութիւն ծնող յարեաց:

Հապ'օհ, մշակեցէք եւ զարգացուցէք ձեր մէջ տոկուն կամք, յամառ աշխատասիրութիւն, ազգասիրական նախանձ, եւ համարեցէք որ սոքա են ձեր ծաղիկներու պսակները եւ փունջերը, որով պիտի զարդարէք ձեր նահատակաց, ծնողաց, եղբայրք եւ ազգականաց շիրիմները: Նոցա ոսկորները պիտի բերկրին կակուղ հողի միջէն, եւ հողիքն հրճուին լուսեղէն կամարի տակ, ոսկից պիտի բարեխօսեն ձեզի համար, ձեր կեանքի եւ յաջողութեան համար եւ պիտի ուզեն որ նախ Աստուծոյ սէրը սրտերնուդ մէջ ունենաք. եւ ապա անբաժան անկից՝ Հայրենիքի սէրը. այս եղած է նշանաբան ամէն դարերու մէջ երեցած մեծ հանճարներու, դիւցազուններու, նահատակներու: Աստուծոյ եւ հայրենիքի սէր, երկու թեւերու պէս զձեզ պիտի թռուցանեն դէպ ի կեանքի բարձրագոյն նպատակները. որով յոյս ունիմ մարգարէաշունչ հոգեւով ասելու թէ՛ Հայ՝ ազգը պիտի չմեռնի, եւ կու գայ ժամանակ որ ի գին արեան իւր նահատակներու եւ ձեզի պէս խոստմնալից երիտասարդութեան, ան պիտի զբաւէ իւր պատուաւոր տեղը Ազգերու շարքին մէջ: